

ב"ה | פרשת יתרו **ת**הא **ש**נת **פ**לאות **ד**גולות

גליון מספר 169

נשא הלכתי שבועי

מאת הרב ברוך יעקובוביץ

שינוי מנהגים והליכות

(פירוט השאלות - בתחילת הקובץ)

"אורח חיים" פירושו כמשמעו: זהו אורח החיים המורה את דרך החיים היום יומיים . . אי אפשר שהאדם לא יתעסק בכל יום ב'שויתי ה' לנגדי תמיד', באמירת 'מודה אני לפניך', בתפילת שמו"ע, ק"ש וברכות ק"ש, דברים הקשורים עם דינים רבים".

(התוועדויות תשמ"ו עמ' 1282)

תוכן הנושאים:

א | ההבדל בין מנהג לפסיקה.

ב | בשינוי מנהג אין איסור גם מצד טעמים אחרים.

ג | האם יש מניעה כלשהי לאנ"ש לנהוג במנהגים שמקורם אינו חב"די?

ד | שלילת השפעה על קהילות שונות שישנו את מנהגם.

ה | מדוע אסור לערב פסיקות שונות?

ו | האם מותר לעבור לחלוטין לקהילה אחרת?

ז | האם ראוי לקהילה אחרת?

ח | סיכום היוצא למעשה מכל הנ"ל.

ט | דוגמאות.

שאלות:

1. יהודי מבני עדות המזרח שהתקרב לחסידות חב"ד ורוצה לנהוג כמנהגיהם ופסיקותיהם - האם יכול לנהוג כך, או שרשאי לשנות זאת רק לחומרא אך לא לקולא?

2. האם יש הבדל בעניין זה בין יהודי שהיה תמיד שומר מסורת לבין אדם שרק התחיל להתקרב?

3. האם יש מניעה או איסור מחב"ד'ניק מלנהוג במנהגים שאינם מוזכרים בספרי רבותינו נשיאינו ואף לא מובאים בשמם?

להלן התשובה[1].

א

ההבדל בין מנהג לפסיקה

ראשית כל נקדים חלוקה חשובה מאד בעניין זה - בין **מנהג** לבין **פסיקה**.

'מנהג' פירושו דבר שאין בו צד איסור, אלא זה מנהג שנוהגים בו קהילה מסוימת; זאת בשונה מפסיקה

---

1. בכתיבת התשובה נעזרתי גם בכמה וכמה תשובות שכתבו רבני חב"ד בנושא, וציינתי אליהם בכל מקום לפי עניינו.

בה מכריעים הלכתית בדבר שיש בו צד איסור (**דוגמאות לכך - ראה בסוף הקובץ**).

והנפקא מינה לענייננו: בעוד שבנוגע לפסיקה לא ניתן ללכת בכל דבר אחרי פסיקה אחרת, אלא האדם צריך להחליט להיכן הוא הולך (וכפי שיתבאר להלן באריכות המקור והטעם לכך) - במנהגים אינו כן, אלא **מעיקר הדין** האדם יכול לבחור לשלב מנהגים כרצונו.

יסוד לדברים אלו מצינו **בשו"ת אדה"ז**[2], שם עוסק בנוגע לשינוי נוסח התפילה וכותב: "ברם כגון דא צריכין למודעי שמן הדין אין שום איסור בשינוי נוסחאות מפני המחלוקת ושינוי המנהג שבמשנה וגמרא, כמבואר הטעם בזה בתשובת רשד"ם חלק אורח חיים סימן לה". ובשו"ת מהרשד"ם שם מבאר: "דלא מצאנו ולא ראינו שאין לשנות מנהג אבותינו כו' בכי האי גוונא **דליכא צד איסור כלל ועיקר ולא הרחקת עבירה**, בהא פשיטא דלא שייך ביה משום 'ולא תטוש תורת אימך'...".

לסיכום: במנהגים, בשונה מבפסיקות, האדם לא מחויב למנהג מסוים אלא יכול לשנות את מנהגו.

---

2. סי' מד.

ב

בשינוי מנהג אין איסור גם משום טעמים אחרים

כפי שנתבאר בסעיף הקודם, אין איסור על האדם לשנות את מנהגו מכפי שהורגל עד עכשיו.

ויש להוסיף על כך, שכמו כן אין בזה איסור מטעמים אחרים, ולדוגמא:

נאמר בתורה[3] "לא תתגודדו", ולמדו מכך חז"ל[4]: "לא תיעשו אגודות אגודות... אמר רבא... כגון בית דין בעיר אחת פלג [-מחצה, כלומר חלק] מורין כדברי בית שמאי ופלג מורין כדברי בית הלל", כלומר אסור שבאותו בית הדין תהיה פסיקה שונה בין הדיינים.

וגם בנוגע לנושא זה מבאר כ"ק אדמו"ר הצמח צדק[5] שבשינוי נוסח התפילה אין איסור משום "לא תתגודדו". ומובא ריבוי פעמים[6] באגרות הקודש של הרבי בשם הצמח צדק.

---

3. דברים יד, א.

4. יבמות יד, א.

5. פסקי דינים או"ח סי' רלו.

6. ראה המובא בשולחן מנחם ח"א סי' נג.

דבר נוסף: נאמר במשלי[7] "אל תיטוש תורת אימך", ויש משמעות בפוסקים[8] שיש על האדם לנהוג במנהגי אבותיו (פרט זה יתבאר להלן בהרחבה). לאור זאת היה ניתן לומר שאסור על האדם לשנות את נוסח התפילה שנהגו בו אבותיו. אך גם בעניין זה **מפורש** בשו"ת מהרשד"ם שם שאין בשינוי נוסח התפילה שום איסור משום זה.

לסיכום: בנוסף לכך שאין איסור על האדם עצמו לשנות את מנהגו, אין בשינוי המנהגים גם איסור משום "לא תתגודדו" וכן משום "אל תיטוש תורת אימך".

ג

האם יש מניעה כלשהי לאנ"ש לנהוג במנהגים שמקורם אינו חב"ד?

שאלה נפוצה ישנה בנוגע למנהגים שונים (ונחמדים...) שלא מצינו להם אזכור חב"ד, אך נהוגים בקהילות רבות - האם יש מניעה מאנ"ש לנהוג כן.

---

7. א, ח.

8. ראה לדוגמא שו"ת חוות יאיר סי' קכו.

[מטעמים מסוימים לא נציין כאן דוגמאות מפורטות, אך המתבונן ימצא דוגמאות רבות].

גם שאלה זו יש לחלק לשניים: מנהגים שבמקורותינו **מפורש** מדוע **אין** לנהוג בהם [אף שכאמור אין בהם צד **איסור הלכתי**], ומנהגים אותם לא מצינו הן לחיוב והן לשלילה.

בנוגע לחלק הראשון - מובן שההולך אחר דברי רבותינו נשיאינו אין לו לנהוג בהם בכל אופן, ועיקר השאלה היא בנוגע לסוג השני.

בעניין מצינו מענות שונות של הרבי, שבהשקפה ראשונה נראים כסותרים:

ב׳היכל מנחם׳[9] מובאת ׳יחידות׳ משנת תשל״ב, בה הרבי נשאל: ״האם כדאי לנהוג במנהגים שונים שאינם ממנהגי חב״ד, או שיש בזה משום סתירה״? והשיב: ״בכלל - קשה לקבוע כללים בזה, וצריך לבדוק בכל ענין וענין; כשזה בניגוד למנהגי חב״ד - אין לנהוג בהם, אך כשאין ניגוד - אין בכך משום סתירה״.

ה׳יחידות׳ נדפסה ב׳היכל מנחם׳ בעילום שם. בהשגחה פרטית נודע לנו כי ה׳יחידות׳ היתה להרה״ח ר׳ ישראל שי׳ מחפוץ (מאנ״ש מבני ברק), ובשיחה עמו הוא פירט יותר את תוכן היחידות, ועניינה הוא **שכיון שהוא קיבל על עצמו לנהוג**

---

9. ח״א ע׳ רמא.

במנהגי חב"ד - לכן לא ינהג במנהגים שיש בהם סתירה כלשהי למנהגי חב"ד, אך בשאר המנהגים יכול להמשיך לנהוג.

לאידך, בשיחה משנת תשד"מ[10] נתבאר באריכות כי אין 'לרעות בשדות זרים', ואין לאמץ מנהגים שאינם ממקורותינו, ראה שם באריכות רבה.

וכאמור, בהשקפה ראשונה הדברים נראים כסותרים[11].

אבל בפשטות נראה כי אין סתירה בין הדברים: כאשר שואלים האם יש **בעיה** מלנהוג במנהג שאינו חב"די התשובה היא כי אין בכך שום **בעיה** כל עוד לא נתפרש במקורותינו טעם לכך שאין לנהוג בו; אך אם השאלה היא האם **ראוי** לחסיד לאמץ מנהגים שאינם ממקורותינו - על כך הרבי מבאר באריכות רבה כי התשובה על כך היא שלילית.

לפי זה מובן כי כאשר מדובר על מסורת אבות וכדומה ויש סיבה לכך שרוצים להשאיר מסורת זו [וכפי שהוא ב'יחידות' שצוינה לעיל] - אין בעיה בזה כל עוד אין הדבר בסתירה.

לסיכום: אין לאנ"ש לנהוג במנהגים שיש בהם סתירה כלשהי למקורותינו. ובנוגע למנהגים שונים שאין

---

10. תורת מנחם שם ח"ג ע' 2077.

11. וראה ב'היכל מנחם' שם **שציינו** בהערה לשיחה משנת תשד"מ.

בהם סתירה - אין <u>בעיה</u> בכך. בעיקרון הדבר מיותר כיון שעבורנו נקרא 'שדות זרים', אך כאשר יש צורך בדבר, כגון כאשר מדובר על מסורת אבות - אכן אין על כך שלילה.

ד

<u>שלילת</u> השפעה על קהילות שונות שישנו את מנהגם

בהקשר לנושא של 'מנהגי אבות' שהוזכר כמה פעמים בסעיף הקודם, נעסוק בסעיף זה בפרט **חשוב** הקשור לנושא.

ידוע כי הרבי הורה לשלוחים במרוקו שלא ישנו בשום אופן אצל התלמידים שלמדו אצלם את המנהגים שנהגו בהם יהודי מרוקו[12].

בביאור הדברים יש לומר לכאורה מספר אופנים: האם זה מצד שאין בכך **עניין**, או שאין זה **התפקיד** של השלוחים, או שעלול **להפריע** לשליחות שלהם. ויתכן לומר **שכולם** אמת.

---

12. ראה בקובץ שהוציאו 'ועד הנחות בלה"ק' לש"פ בהעלותך תשע"ז - במכתב שבסוף הקובץ. ובכמה מקומות.

על כל פנים, לכאורה נראה שזו הוראה **כללית** לשלוחים - שתפקידם 1. לקרב לקיום תורה ומצוות על פי הלכה, ו2. ללימוד חסידות והליכה בדרכיה. אך בנוגע למנהגים שכבר נהגו בהם - אין עניין ואף יש בעיה לשנות את המנהג[13].

ובמקומות רבים דבר זה משפיע שלא לטובה על היחס הכללי לכל מעשיו של השליח ופעולותיו, וכך במקום לפעול בהפצת המעיינות שבזה תלויה ביאת משיח הוא נתקל בהתנגדות מצד קהילות שאינן רוצות שישנו את מנהגן.

וחילוק גדול ישנו בין מקרה בו השליח מנסה **לפעול** בעניין זה, לבין כאשר המקורב מרגיש **מעצמו** שיותר טוב ונח לו לנהוג במנהגי חב"ד ואין זה מחמת פעולות השליח. וד"ל, ואין להאריך כאן יותר.

לסיכום: נראה כי הוראות הרבי לשלוחים במרוקו שלא ישנו אצל התלמידים את המסורת של הקהילה והמשפחה תקפות באופן כללי <u>לכל</u> השלוחים בעולם,

---

13. ואף על פי שנתבאר בלקוטי שיחות (ח"ד ע' 1149) שהפסיקה כדברי אדמו"ר הזקן היא בכלל הפצת המעיינות המקרבת את ביאת משיח, הרי: 1. שם מדובר על **פסיקה** ולא על **מנהג**. 2. אדרבה, בנוגע לפסיקה יתבאר להלן כי יש **בעיה** לפסוק כפסיקת חב"ד (בפרט לקולא) לאדם שהולך אחר פוסקים אחרים. ואם כן בלאו הכי אין מדובר על כל אדם ובכל מצב.

שאין תפקידם כלל וכלל לעסוק בענין זה ולשנות במכוון את המנהג המקובל, וזאת מכמה טעמים.

*

בשולי הדברים נציין: עדיין יש לעיין האם ראוי לאדם **עצמו** לשנות את מנהגיו כאשר מרגיש צורך בזה, או שראוי יותר שיעמוד במסורת אבותיו לפי המוצא שלו.

פרט זה יתבאר בסוף התשובה.

* * *

עד כאן דובר על שינוי **מנהגים** (סיכום מעשי בעניין זה - לקראת סוף הקובץ). כעת נעסוק בשינוי **פסיקות הלכתיות.**

ה

מדוע אסור לערב פסיקות שונות?

בנוגע למחלוקות שבין תנאים ואמוראים יש לנו כללי פסיקה ברורים מאד, ובזה כמובן לא שייך לפסוק באופן אחר, וכפי שמצינו במשנה[14] ובגמרא[15]

---

14. ברכות י, ב. ועוד.

15. שם יא, א. ועוד.

דברי חמורים בנוגע לנוהג כדברי בית שמאי לאחר שנפסקה ההלכה כדעת בית הלל.

בשונה מכך בנוגע למחלוקות שבין ראשונים וכל שכן אחרונים - לא תמיד יש לנו כללי פסיקה ברורים, ויש דברים שיש בהם מקום לשני הצדדים.

מקרים אלו יש לדמות להנהגה במחלוקות בית שמאי ובית הלל **לפני** שנפסקה ההלכה כדעת בית הלל, שבזה עוסקת הגמרא בעירובין[16].

הברייתא שם ואומרת שיש לנהוג **או** כב"ש **או** כב"ה, אך לא כשניהם יחד לא לקולא ולא לחומרא.

אולם הגמרא שם מבארת, שמדובר רק במקרה שפסיקה אחת סותרת לשניה. באם לאו - אין איסור לנהוג באחד כב"ש ובאחד כב"ה.

ולכאורה עפ"ז היה נראה שמצד זה אין מניעה לפסוק רק בדבר אחד כמנהג עדה אחרת.

ויש לומר[17] שאינו, שהרי אין אנו יודעים אלו מחלוקות תלויות זו בזו בשורשן למעלה, ולכן אין בכוחנו אף פעם לפסוק כדעה א' רק בדבר אחד, כיון שבעצם ה"ז כדברי הגמרא שם לגבי פסיקה באותו הדבר לשתי הקצוות.

---

16. ו, ב.

17. שמעתי מידידי שי'.

משא״כ במנהגים - שם מלכתחילה אין הנהגה אחת סותרת לחברתה, ולכן אין בזה איסור.

לסיכום: בפסיקות הלכתיות לא ניתן לערב דעות שונות. ויש לומר שזאת כיון שאיננו יודעים אלו מחלוקות תלויות זו בזו.

ו

האם מותר לעבור לחלוטין לקהילה אחרת?

כעת יש לברר בנוגע לשינוי פסיקה - האם מותר לאדם לעבור **לגמרי** למנהגי חב״ד וכדומה.

ויש לפשוט[18] ספק זה מהאמור בהלכות פסח[19] ברמ״א ובאדמו״ר הזקן, שיש איסור לשנות ממנהג העיר. מבואר שתלוי במנהג העיר.

וכתב הפוסקים[20] כי כיום דבר זה נקבע לפי מנהג **הקהילות**, שהרי באותה עיר עצמה ישנם כמה וכמה סוגי מנהגים, ובוודאי שאין בזה איסור משום ״לא תתגודדו״.

---

18. הגה״ח הרב מיכאל שלמה אבישיד שליט״א (והאריך בעניין זה בתשובה שנאבדה, וחבל על דאבדין).

19. לאורך סי׳ תסח.

20. ראה פסקי תשובות שם.

ומכך יש ללמוד, שכן הדין כאשר אדם רוצה לעבור לקהילה מסויימת, שבאם עובר אליה **לגמרי** לקולא ולחומרא - הרי שהוא כבר מבני הקהילה ואין בכך בעיה[21].

ד

האם ראוי לקהילה אחרת?

עד כאן נתבאר שאין איסור לעבור לקהילה אחרת. אולם עדיין יש לעיין, האם **ראוי** לאדם לעשות זאת.

בעניין זה האריך הרבה הגה"ח הרב יהודה לייב נחמנסון שליט"א בספר 'שו"ת השלוחים'[22], ובסוף דבריו מסכם:

---

21. בעניין זה הוסיף הרב יהודה ליב שי' נחמנסון (במ"מ המצויין בס"ה):

והנה, כתב הרב יצחק שי' יוסף (בספר 'עין יצחק'), שבחור ישיבה ממוצא מסויים אינו רשאי לשנות מנהגו להתנהג כבני הישיבה. ומקורו בשו"ת אבקת רוכל (לרבי יוסף קארו).

אולם כשמעיינים במקור הדין, משמע שאין זו הכוונה שם, ואדרבה נראה להיפך, שכל האיסור הוא לשנות את מנהג העיר ממה שהיו רגילים, אך כשהוא רוצה להצטרף לקהילה מסויימת - ודאי יכול.

22. סי' סז.

מובן אפוא, שלמרות שבדרך כלל הבן קשור עם אביו מולידו, יתכן לעתים שיש לו קשר נשמתי הדוק יותר עם אדם אחר. ובנידון דידן, כשרואים אדם שנמשך אחר מנהגים שונים ממנהגי בית אביו, זה עצמו מוכיח שמבחינה נשמתית הוא קשור דווקא עם אותו חוג או רב שנמשך אחריו, ולא אחר אביו הביולוגי.

ואם כן מבואר, שאף שבדרך כלל הקהילה של כל אחד שייכת לנשמתו הפרטית, אך באם מרגיש קשר מיוחד לקהילה מסויימת - הרי זה הוכחה שהוא שייך יותר אליה.

וקל וחומר במקרה שלא שמר תורה ומצוות כלל, והתקרב דווקא ע"י קהילה מסויימת ורוצה להשאר במנהגיה והלכותיה - שזה גופא שהתקרב על ידיהם ומרגיש שייך אליהם ה"ז הוכחה מספקת. ע"כ[23].

---

23. ולהעיר ממה שכתבו הפוסקים (הביאם הגה"ח הרב יוסף שמחה גינזבורג שליט"א), שאדם שאינו שומר תורה ומצוות לעת עתה אין עליו דינים של שום קהילה. לדוגמא - אשה ספרדיה שרוצה ליטול לולב, שלמרות שלפי השו"ע אין לה לברך על כך - באם אינה שומרת תומ"צ אין עליה מחוייבות להלכה זו, גם אם לא עברה למנהגי חב"ד לגמרי.

ח

סיכום היוצא למעשה מכל הנ"ל

1. אדם שרוצה לנהוג במנהגי חב"ד שאין בהם צד איסור - אין עליו איסור מעיקר הדין לשנות זאת.

2. אמנם יש לשים לב שבדרך כלל אין לשנות את מסורת אבותיו, וכל שכן שאין **לנו** עניין לשנות זאת לאדם שמתקרב לחסידות, אלא רק אם מרגיש צורך בזה - אז יתכן שמבחינה נשמתית הוא קשור יותר למנהגים אלו, בתנאי שיכול לעשות זאת בדרכי שלום.

3. לגבי חב"דניק שרוצה לנהוג במנהגים שאינם מחב"ד: אין לו לנהוג במנהגים שיש בהם סתירה כלשהי למנהגנו, או שנתבאר במקורותינו **מדוע** אין נוהגים בהם, ולגבי מנהגים שונים שאין בהם שום סתירה - אין בכך **בעיה**, אך הרבי התייחס לכך שאין 'לרעות בשדות זרים'. לפי זה מובן שאם מדובר על מסורת אבות וכדומה ומשום כך רוצה להשאיר את המנהג - אין בכך בעיה, ואדרבה.

4. לגבי פסיקה: אין לאדם לשלב פסיקות שונות **לקולא**, ולכן אין מקום להקל ליהודי דתי להקל בדברים שאנו פוסקים בהם לקולא ואילו אצלו מחמירים.

5. אם רוצה לעבור לחלוטין לקהילה אחרת - אין בכך איסור. ואז יכול לנהוג גם לקולא.

6. אבל בדרך כלל לא מומלץ לעבור לקהילה אחרת, אלא אם כן מרגיש שנמשך דווקא לקהילה זו, ובפרט אם עוד לא שמר תורה ומצוות וקהילה זו קירבה אותו.

ט

דוגמאות

להלן נפרט מספר דוגמאות לכל האמור, ו"תן לחכם ויחכם עוד":

1. **בישול עכו"ם** - לפי השולחן ערוך נדרש שהיהודי יניח את הסיר על גבי האש, ואילו לפי הרמ"א מספיק שהיהודי הדליק את האש או חתה בה בלבד[24]. **דבר זה מוגדר ודאי כפסיקה**, ואין לספרדי שהתקרב לחב"ד להקל בזה [אם לא עבר לפסיקה חב"דית לגמרי].

2. **ברכה על תפילין של ראש** - האשכנזים נוהגים לברך "על מצות תפילין" על תפילין של ראש בכל מקרה, ואילו הספרדים וכן חב"ד נוהגים לברך רק ברכה אחת במקרה שלא דיברו[25]. **דבר זה מוגדר ודאי**

---

24. שו"ע יו"ד סי' קיג ס"ז.

25. שו"ע ורמ"א או"ח סי' כה ס"ה. פסקי הסידור.

כפסיקה, ואין לאדם לברך על תפילין של ראש אם אינו משתייך לקהילה אשכנזית.

3. תפילין ספרדיות ואשכנזיות - בנוגע לרווח שמניחים בתפילין לפני פרשת 'והיה אם שמוע' ישנם כמה וכמה אופנים. למעשה ההבדל שבין תפילין של חב"ד לתפילין ספרדיות אינו גדול כל כך, בשונה מתפילין **אשכנזיות** שנכתבו כשיטת הט"ז שהן שונות לחלוטין. לכן, ספרדי יכול להניח תפילין של חב"ד, ולהיפך, אך לשניהם אין להניח תפילין אשכנזיות[26].

4. אמירת התהילים בשבת-מברכים - דבר זה מוגדר ודאי כמנהג, ואין מניעה מאף יהודי בעולם מלנהוג בו, ותבוא עליו ברכה[27].

5. שינוי נוסח התפילה - דבר זה מוגדר בעיקרון כמנהג, כך שניתן לשנות את נוסח התפילה גם ללא שינוי קהילה. אבל למעשה, ידועה פסיקתנו שניתן לשנות מאשכנז לספרד, ומספרד לנוסח האר"י, אך לא להיפך[28].

---

26. נתבאר ב'נושא שבועי' שי"ל בחודש אלול האחרון.

27. ולהעיר מ'היום יום' א' שבט בנוגע לשיעור התהילים של החת"ת ש"אין בזה שום הפרש בין בתי כנסיות של אנ"ש שי' או מתפללי נוסח אשכנז או נוסח פולין, ד' עליהם יחיו", ראה שם.

28. ראה המצוין בשולחן מנחם ח"א סי' נב.

6. הברה ספרדית ואשכנזית - דבר זה קל יותר אפילו מנוסח התפילה, ומעיקר הדין ניתן לשנות ולהחליף כרצונו, **בתנאי שלא יערב הברות שונות באותה תפילה**[29]. אלא שלמעשה אין מעלה בהברה אחת על פני השניה[30], כך שפשוט שאין לאדם לשנות אלא להתפלל בהברה בה רגיל.

בעז"ה ה'נושא שבועי' הבא יעסוק ב:

שו"ת מעשי בשולחן-ערוך חלק 'חושן משפט'

ניתן לשלוח שאלות על נושא זה עד יום חמישי הקרוב

---

29. אג"ק ח"כ ע' רסא (הובא בשולחן מנחם שבהערה הבאה).

30. ראה המצוין בשולחן מנחם ח"א סי' נו.

לעילוי נשמת מרת **חנה ברכה**
בת ר' אליהו ע"ה **סגל**

ו"הקיצו ורננו שוכני עפר" והיא
בתוכם תיכף ומיד ממש

בקבוצת 'נושא שבועי בהלכה' נשלחת מידי שבוע סקירה על נושא הלכתי **במשנת רבותינו נשיאינו.**

נכון להיום, הנושאים נשלחים ליותר מ-**720** מנויים, במספר דרכים.

הנושאים הנשלחים כאן עולים בסמיכות לפרסומם לתיקיית ה'גוגל דרייב'.

למעבר לתיקייה ניתן ללחוץ כאן.

להצטרפות לקבוצה - נא לשלוח הודעה למספר: 0584970774.

ניתן לקבל את הקובץ גם דרך המייל בכתובת: